

мена вече, че въпросното несъответствие между ценитъ почти никъде не е достигнало тоя размъръ, какъвто е достигнало у насъ. Върно е, че твърде натуралниятъ характеръ на нашето селско стопанство ограничава района на проява на това несъответствие, но сжщата тая натуралностъ е причина за по-голѣмата сила на неговото проявление. Така, като по-натурално, българското селско стопанство е по-разностранно, тъй че то почти не купува земеделски произведения. Напротивъ, по-размърното земеделско стопанство на другитъ страни, като по-специализирано, не само продава, но и купува силно поевтинѣлитъ земеделски произведения, което обстоятелство е отъ естество да намали за него несъответствието между ценитъ на продаванитъ и ценитъ на купуванитъ стоки. Отъ друга, страна при едно по-размърно стопанство, т. е. при едно стопанство, което има по-голѣмъ париченъ доходъ, намалението на сжщия въ свързка съ несъответствието между ценитъ съ даденъ процентъ се понася по-лесно, отколкото намалението съ сжщия процентъ на по-малкия париченъ доходъ на по-натуралното стопанство, тъй като „предѣлната полза“ на паритъ въ това последното е по-голѣма отколкото въ първото.

За това явление обикновено широката публика дава едно съвсемъ опростяващо обяснение, като стоварва всичката отговорностъ върху индустриалцитъ: индустриалцитъ, съ своитъ картели, поддържали прѣкомѣрно високи цени за своитъ произведения, макаръ че при условия на свободна конкуренция тия цени трѣбвало нормално да спаднатъ до равнището на спадането на земеделскитъ цени.

Върно е, че едно картелно споразумение между индустриалцитъ отъ даденъ производственъ клонъ е отъ естество да спре или да намали едно иначе стремглаво спадане на ценитъ. Но тамъ, дето сжществува единъ режимъ на държавенъ контролъ върху картелитъ, както е случаятъ съ България отъ 1932 г. насамъ, публиката би трѣбвало да престане да вижда въ тѣхъ единъ фантомъ и да имъ приписва такова значение за стопанското развитие, каквото тѣ нѣматъ. Когато въ една страна като нашата сжществуватъ десетина картела, наблюдавани отъ държавата, ясно е, че не съ тѣхъ може да се обясни това явление като несъответствието между земеделски и индустриални цени.

Но нека отначало оставимъ настрана механизма на образуването на индустриалнитъ цени и се спремъ на въпроса само за

производственитъ разноси въ индустрията. Много земеделски произведения се явяватъ като сурови материали за индустрията, и напълно естествено е, поевтиняването на тия сурови материали да се изрази въ едно поевтиняване на съответнитъ готови стоки. Ясно е, обаче, че поевтиняването на суровитъ материали не може да предизвика процентно сжщото поевтиняване на индустриалнитъ произведения, тъй като първитъ сж само единъ отъ елементитъ въ производственитъ разноси на вторитъ. Производственитъ разноси на индустриалнитъ стоки се обуславятъ не само отъ ценитъ на земеделскитъ материали, но и отъ ценитъ на неземеделскитъ материали, горивото, надницитъ, лихвата, общитъ разноси, превода данъчнитъ и социалнитъ тежести. Въ зависимостъ отъ това, стойността на земеделскитъ материали каква частъ представлява отъ производственитъ разноси на даденъ индустриаленъ артикулъ, ще има по-голѣмо или по-малко съответствие между поевтиняването на земеделскитъ материали и поевтиняването на индустриалното произведение. Но свършено пълно това съответствие не може да бжде. Освенъ ако — по нѣкакъвъ изкуственъ начинъ — на всички останали елементи на производственитъ разноси не се наложи сжщото процентно поевтиняване, каквото отбелязватъ земеделскитъ материали.

Ако отъ това гледище анализираме производственитъ разноси на българскитъ индустриални произведения презъ годинитъ на кризата, ще видимъ, че поевтиняването на суровитъ материали (било мѣстни или чужди) е, общо взето, по-голѣмо отъ поевтиняването на останалитъ пера: гориво, надници и заплати, лихва. Що се отнася до данъчната тежестъ, тя не само не е намалена, но е увеличена. Естествено е при това положение, че и ценитъ на готовитъ продукти не сж спаднали и не сж могли да спаднатъ въ сжщия процентъ, въ който сж спаднали ценитъ на суровитъ материали — земеделски произведения. Голѣмото значение на фискалнитъ тежести за несъответствието между ценитъ на земеделскитъ и ценитъ на индустриалнитъ стоки у насъ намира ясенъ изразъ въ различната степенъ на това несъответствие при тритъ различни групи индустриални стоки, установени въ едно специално изучване на въпроса¹⁾: при

¹⁾ Проф. О. Андерсонъ: По въпроса за пожитъ на ценитъ въ България, статия въ „Трудове на Статистическия институтъ за стопански проучвания при Софийския държавенъ университетъ“ №1. София 1935.